

PILAR 3

31.12.15

Innhold

1.	INNLEDNING	3
2.	KAPITALDEKNINGSREGELVERKET – CRD IV/Basel III	3
3.	KONSERNFORHOLD OG KONSOLIDERING	4
4.	ANSVARLIG KAPITAL OG KAPITALKRAV	5
4.1	Ansvarlig kapital	5
4.1.1	Morbank og konsern	5
4.1.2	AS Financiering	5
4.1.3	Oversikt over ansvarlig kapital	6
4.2	Kapitalkrav	7
5.	STYRING OG KONTROLL AV RISIKO	7
5.1	Generelt om styring og kontroll av risiko	8
5.2	Prosess for vurdering av risikoeksponering og kapitalbehov	11
6.	KREDITTRISIKO	12
6.1	Styring og kontroll av kredittrisiko	12
6.2	Samlet engasjementsbeløp	13
6.3	Mislighold og verdifall	14
6.4	Bruk av ratingbyråer	16
6.5	<i>Bruk av sikkerheter</i>	16
6.5.1	Samlet engasjementsbeløp som er sikret med garantier	17
6.5.2	Samlet engasjementsbeløp som er sikret med pant	17
6.5.3	Rutiner og retningslinjer for motregning av eksponeringer i og utenfor balansen 18	
6.5.4	Rutiner og retningslinjer for verdivurdering av sikkerheter	18
6.5.5	Rutiner og retningslinjer for styring av potensiell konsentrasjonsrisiko	18
7.	MOTPARTSRISIKO	19
7.1	Styring og kontroll av motpartsrisiko	19
7.2	Derivater - engasjementsbeløp og virkelige verdier	19
7.3	Kredittderivater	19
7.3.1	Spesifikasjon av kredittderivater – nominell verdi	19
7.4	Rutiner og retningslinjer for sikkerhetsstillelse	19
8.	MARKEDSRISIKO	20
8.1	Styring og kontroll av markedsrisiko	20
8.1.1	Renterisiko	20
8.1.2	Kredittspreadrisiko	20
8.1.3	Valutarisiko	20
8.1.4	Aksjerisiko	21
8.1.5	Risikoreduserende tiltak	21
8.2	Egenkapitalposisjoner utenfor handelsporteføljen	21
8.3	Renterisiko utenfor handelsporteføljen	22
9.	LIKVIDITETSRISIKO	24
10.	STYRING OG KONTROLL AV OPERASJONELL RISIKO	25
11.	STYRING OG KONTROLL AV ØVRIGE RISIKOER	26
11.1	Eierrisiko	26
11.2	Renommérisiko	26
11.3	Politisk og regulatorisk risiko	26
11.4	Strategisk risiko	26
11.5	Systemrisiko	26
11.6	Risiko ved overføring eller pantsettelse av aktiva	26

1. INNLEDNING

Finansforetaksloven § 14-5 stiller krav om offentliggjøring av informasjon om virksomheten, risikoen knyttet til foretaket og ansvarlig kapital etter bestemmelser fastsatt i forskrift. Det skal også offentliggjøres informasjon om størrelsen på kjernekapital som andel av verdien av foretakets eiendeler og ikke balanseførte forpliktelser beregnet uten risikovekting. Dette dokumentet oppfyller Sparebanken Østs informasjonsplikt etter dette regelverket.

Dette dokumentet oppdateres årlig og publiseres samtidig med bankens årsrapport. Oppdatert informasjon om kapitalkrav og ansvarlig kapital oppdateres minst kvartalsvis og offentliggjøres i form av vedlegg til dette dokumentet.

Alle beløp i dokumentet er angitt i 1.000 NOK, med mindre noe annet er spesifisert.

2. KAPITALDEKNINGSREGELVERKET – CRD IV/Basel III

Kapitaldekningsreglene i henhold til CRD IV/Basel III-regelverket ble innført med virkning fra 01.07.13 med en opptrappingsplan fram til 01.07.16.

Kapitaldekningsregelverkets bestemmelser fremgår av Finansforetaksloven §§ 14-1 til 14-6 samt Kapitalkravsforskriften, Beregningsforskriften og CRR/CRD IV-forskriften

Basel III-reglene består av tre pilarer. Pilar 1 omfatter det regulatoriske minimumskravet til kapitaldekning. Det samlede beregningsgrunnlaget er summen av beregningsgrunnlagene for kredittrisiko, markedsrisiko og operasjonell risiko. Den enkelte bank gis anledning til å velge ulike metoder for fastsettelse av beregningsgrunnlaget. Noen av metodene forutsetter forhåndsgodkjennelse fra Finanstilsynet. Sparebanken Øst benytter følgende metoder for fastsettelse av beregningsgrunnlaget:

Kredittrisiko:	Standardmetoden
Markedsrisiko:	Standardmetoden
Operasjonell risiko:	Basismetoden

Lovens minimumskrav til ansvarlig kapital tilsvarer 8 % av samlet beregningsgrunnlag hvorav ren kjernekapital skal utgjøre minst 4,5 % og kjernekapital minst 6,0 %. Samlet ansvarlig kapital er summen av ren kjernekapital, annen godkjent kjernekapital (hybrid-kapital/fondsobligasjoner) og tilleggskapital. I tillegg er det innført krav om kapitalbevaringsbuffer på 2,5 % og systemrisikobuffer på 3,0 %. Med virkning fra 30.06.15 er det innført krav om motsyklisk kapitalbuffer på 1,0 %. Denne økes til 1,5 % med virkning fra 30.06.16. Størrelsen på motsyklisk kapitalbuffer vurderes kvartalsvis og settes ett år frem i tid. Motsyklisk kapitalbuffer kan maksimalt utgjøre 2,5 %. Bufferne skal bestå av ren kjernekapital. Ansvarlig kapital, kapitalkrav og kapitaldekning er beskrevet og spesifisert i dokumentets kapittel 4.

Pilar 2 av regelverket omfatter kravene til bankenes egen prosess for vurdering av risiko og nødvendig kapital. Sparebanken Østs prosess for vurdering av risikoprofil og kapitalbehov er beskrevet i dokumentets kapittel 5.2. I tillegg gir pilar 2 retningslinjer for myndighetenes vurderingsprosess.

Pilar 3 omfatter kravene til offentliggjøring av informasjon. Som nevnt innledningsvis oppfyller dette dokumentet bankens plikt til offentliggjøring av informasjon etter denne delen av kapitaldekningsregelverket.

3. KONSERNFORHOLD OG KONSOLIDERING

Konsernet Sparebanken Øst består, i tillegg til morselskapet Sparebanken Øst, av følgende fullt konsoliderte selskaper:

Navn	Bokført verdi aksjer	Eierandel	Andel av stemmerett	Forretningskontor	Type virksomhet
AS Finansiering	109,4 mill.	100 %	100 %	Oslo	Finansiering, leasing
Sparebanken Øst Eiendom	70,8 mill.	100 %	100 %	Drammen	Eiendom (kjøp, salg, utleie og utvikling)
Øst Prosjekt AS	12,3 mill.	100 %	100 %	Drammen	Industri- og handelsvirksomhet
Sparebanken Øst Boligkreditt AS	695,0 mill.	100 %	100 %	Drammen	Boliglån

Samtlige datterselskap er konsolidert etter oppkjøpsmetoden. Samme metode benyttes i den konsoliderte kapitaldekningsberegningen.

Adgangen til overføring av kapital eller tilbakebetaling av gjeld mellom selskapene i konsernet reguleres av den til enhver tid gjeldende lovgivning for bransjen.

4. ANSVARLIG KAPITAL OG KAPITALKRAV

4.1 Ansvarlig kapital

4.1.1 Morbank og konsern

Morbanken og konsernet har følgende typer kjernekapital og tilleggskapital:

<i>Post</i>	<i>Kort beskrivelse</i>
Innskutt egenkapital	Omfatter innbetalt egenkapital inkludert overkurs (overkursfondet).
Opptjent egenkapital	Samlede tilbakeholdte resultater over tid. Omfatter sparebankens fond, utjevningsfond, gavefond og annen egenkapital. Utjevningsfondet kan benyttes til utbetaling av utbytte til egenkapitalbevisiere. Gavefondet kan benyttes til utdeling av midler til veldedige formål.
Fondsobligasjoner	Hybridkapital som kan inngå i kjernekapitalen
Ansvarlig lånekapital	Lån med særlige betingelser i tilleggskapitalen

Skjema for offentliggjøring av de viktigste avtalevilkårene for kapitalinstrumenter følger som vedlegg til dette dokument. Skjemaene vil bli oppdatert ved eventuelle endringer, men minimum kvartalsvis.

4.1.2 AS Financiering

AS Financierings ansvarlige kapital består av innbetalt aksjekapital, tilbakeholdt overskudd og ansvarlig lån.

4.1.3 Oversikt over ansvarlig kapital

Tall i 1.000.

	Konsern	Morbank	Sparebanken Øst Boligkreditt	AS Finansiering
Ren kjernekapital				
Bokført egenkapital	2.951.130	2.587.004	903.236	217.741
Fradragsposter i ren kjernekapital				
Verdjusteringer som følge av kravene om forsvarlig verdsettelse (AVA)	-5.578	-5.366	-212	0
Utbytte	-102.613	-102.613	0	0
Immaterielle eiendeler	-77	-77	0	0
Utsatt skatt	0	0	0	0
Ren kjernekapital instrumenter i andre finansinst. (ikke signifikant)	0	-6.725	0	0
Ren kjernekapital instrumenter i andre finansinst. (signifikant)	0	0	0	0
Sum ren kjernekapital	2.842.862	2.472.223	903.024	217.741
Øvrig kjernekapital				
Fondsobligasjoner	349.325	349.325	0	0
Fradragsposter i øvrig kjernekapital				
Øvrig kjernekapital instrumenter i andre finansinst. (ikke signifikant)	0	-5.044	0	0
Øvrig kjernekapital instrumenter i andre finansinst. (signifikant)	0	0	0	0
Sum øvrig kjernekapital	349.325	344.281	0	0
Sum kjernekapital	3.192.187	2.816.504	903.024	217.741
Tilleggskapital				
Ansvarlig lån	349.522	349.522	0	45.000
Fradragsposter i tilleggskapital				
Tilleggskapital instrumenter i andre finansinst. (ikke signifikant)	0	-7.194	0	0
Tilleggskapital instrumenter i andre finansinst. (signifikant)	0	0	0	0
Sum tilleggskapital	349.522	342.328	0	45.000
Netto ansvarlig kapital	3.541.709	3.158.832	903.024	262.741
Ren kjernekapitaldekning	16,29 %	16,12 %	23,04 %	14,85 %
Kjernekapitaldekning	18,29 %	18,36 %	23,04 %	14,85 %
Kapitaldekning	20,29 %	20,59 %	23,04 %	17,92 %
Uvektet kjernekapitalandel	8,97 %	7,77 %	9,40 %	12,71 %

4.2 Kapitalkrav

Tall i 1.000.

Spesifikasjon av kapitalkravet (8% av beregningsgrunnlaget)	Konsern	Morbank	Sparebanken Øst Boligkreditt	AS Finansiering
Stater og sentralbanker	0	0	0	0
Lokale og regionale myndigheter	12.968	12.968	0	0
Offentlig eide foretak	0	0	0	0
Multilaterale utviklingsbanker	0	0	0	0
Institusjoner	21.760	191.949	14.676	119
Foretak	34.651	49.707	0	428
Massemarkedsengasjementer	124.296	25.190	0	98.294
Engasjementer med pant i eiendom	923.277	659.154	264.123	0
Forfalte engasjementer	14.242	12.104	0	2.150
Obligasjoner med fortrinnsrett	19.168	19.168	0	0
Andeler i verdipapirfond	0	0	0	0
Egenkapitalposisjoner	66.214	139.307	0	0
Øvrige engasjementer	34.156	11.202	0	1.758
Verdipapirisering	5.232	5.232	0	0
Sum kreditt- og motpartsrisiko	1.255.964	1.125.981	278.799	102.749
Valutarisiko	0	0	0	0
Operasjonell risiko	111.482	88.532	15.437	14.570
Kapitalkrav for svekket kredittverdighet motpart (CVA)	28.762	12.567	19.357	0
Samlet kapitalkrav	1.396.207	1.227.079	313.592	117.320

Samlede kapitalkrav	Konsern	Morbank	Sparebanken Øst Boligkreditt	AS Finansiering
Beregningsgrunnlag	17.452.589	15.338.487	3.919.904	1.466.497
Minstekrav til ren kjernekapital (4,5%)	785.367	690.232	176.396	65.992
Minstekrav til kjernekapital (6,0%)	1.047.155	920.309	235.194	87.990
Minstekrav til total kapitaldekning (8,0%)	1.396.207	1.227.079	313.592	117.320
Oppfyllelse av minstekrav				
Ren kjernekapital	785.367	690.232	313.592	87.990
Hybrid kapital	349.325	344.281	0	0
Tilleggskapital	261.516	192.566	0	29.330
Bufferkrav - oppfylles med ren kjernekapital				
Bevaringsbuffer (2,5%)	436.315	383.462	97.998	36.662
Motsyklisk buffer (1,0%)	174.526	153.385	39.199	14.665
Systemrisikobuffer (3,0%)	523.578	460.155	117.597	43.995
Sum bufferkrav	1.134.418	997.002	254.794	95.322
Ren kjernekapital mot samlede krav				
Ren kjernekapital	2.842.862	2.472.223	903.024	217.741
Dekning av minstekrav	-785.367	-690.232	-313.592	-87.990
Dekning av bufferkrav	-1.134.418	-997.002	-254.794	-95.322
Overskudd av ren kjernekapital	923.077	784.989	334.638	34.429

Skjema for offentliggjøring av sammensetningen av ansvarlig kapital følger som vedlegg til dette dokument og vil bli oppdatert hvert kvartal.

5. STYRING OG KONTROLL AV RISIKO

5.1 Generelt om styring og kontroll av risiko

Risikostyring skal støtte opp under bankens utvikling og måloppnåelse og skal sikre finansiell stabilitet og forsvarlig forretningsdrift. Dette oppnås gjennom en risikoprofil som kjennetegnes ved en sterk risikokultur og en høy bevissthet om risikostyring.

For å sikre en effektiv og hensiktsmessig prosess for risikostyring og internkontroll har banken lagt til grunn COSO-modellen. Dette er et anerkjent rammeverk for risikostyring og internkontroll. Modellen baseres på at risikostyring og internkontroll gjelder alle deler av virksomheten samtidig som et helhetlig perspektiv legges til grunn. Videre omfatter risikostyring og internkontroll både strategiske og operative forhold samt at det settes særlig fokus på kvalitet i ekstern rapportering og etterlevelse av lover og regler. Modellen bygger på følgende komponenter:

- **Internt miljø**
Bedriftskulturen er grunnmuren i helhetlig risikostyring og internkontroll og består av ledelsesfilosofi, lederstil, menneskene i organisasjonen med deres holdninger, verdigrunnlag, etiske retningslinjer, kontroll- og styringsstruktur og organisering.
- **Etablering av målsettinger**
Målsettinger må være etablert før man kan identifisere og vurdere risikoer i forhold til måloppnåelse og iverksette nødvendige tiltak for å håndtere risikoene. Målsettingene må støtte og være i samsvar med bankens formål og avspeile bankens risikoappetitt.
- **Identifisering av risikoer**
Hendelser som kan påvirke implementering av strategi eller måloppnåelse må identifiseres. Dette må skje løpende og ved vesentlige endringer i bankens virksomhet.
- **Risikovurdering**
Identifiserte risikoer analyseres for å bestemme hvordan de skal håndteres. Vurderingen skal omfatte alle vesentlige risikoer, både forretningsmessige og operasjonelle risikoer. Alle vesentlige risikoer skal i størst mulig grad kvantifiseres.
- **Risikohåndtering**
Ulike alternativer for å håndtere risikoer blir evaluert; unngå, akseptere, redusere gjennom ulike tiltak eller dele risikoen med andre.
- **Kontrollaktiviteter**
Retningslinjer og rutiner som blir etablert og implementert for å sikre at formen for risikohåndtering som er valgt blir gjennomført på en effektiv måte.
- **Informasjon og kommunikasjon**
Prosesser som sikrer at relevant informasjon identifiseres og kommuniseres i riktig form til rett tid.
- **Oppfølging**
Skal gi styret og ledelsen rimelig grad av sikkerhet for at virksomheten gjennomføres som planlagt og at alle vesentlige risikoer avdekkes, styres og kontrolleres på en effektiv måte.

Roller og ansvar

Bankens styre har det overordnede ansvar for risikostyring og internkontroll. Styret fastsetter prinsipper for risikostyring og internkontroll, fastsetter risikotoleranser, har ansvar for at banken har tilstrekkelig kapital i forhold til den underliggende risiko og fremtidige vekstplaner og skal påse at risikostyringen og internkontrollen blir etablert og gjennomført i samsvar med lover og forskrifter, vedtekter, pålegg fra Finanstilsynet og retningslinjer gitt fra styret til administrasjonen.

Administrerende direktør er ansvarlig for å utarbeide og følge opp at det er etablert en forsvarlig risikostyring og internkontroll etter retningslinjer fastsatt av styret. Videre omfatter ansvaret at risikostyring og internkontroll blir dokumentert, gjennomført og overvåket på en forsvarlig måte og at rapporteringsplikten til styret er i samsvar med lover, forskrifter, vedtekter og bankens vedtatte prinsipper for dette. Ansvaret omfatter også at risikostyringssystemene gjennomføres og følges opp og kontrollene dokumenteres i samsvar med lover, forskrifter, strategi/policy og rutiner, samt at risikostyringsprosessen er hensiktsmessig og effektiv.

Lederne for de enkelte forretningsområder har ansvar for å identifisere, håndtere, kontrollere og rapportere risikoer. Dette gjøres blant annet gjennom årlig gjennomgang av nøkkelprosesser hvor ledelsen definerer bankens mest kritiske forretningsområder og foretar en risikovurdering av hvert enkelt område og tiltak som iverksettes for å redusere identifiserte risikoer. Lederne skal halvårlig avgi en bekreftelse på gjennomført internkontroll og at denne fungerer som forutsatt. Lederne har ansvar for at alle hendelser rapporteres til sentralt hendelsesregister.

Avdeling styring og kontroll er ansvarlig for risikomodeller og videreutvikling av risikosystemer, påse at risikostyringssystemene implementeres, benyttes og følges opp og følge opp bankens risikostatus og utvikling i forhold til vedtatte risikostrategiske måltall og forretningsstrategier. Videre skal avdelingen sørge for at det opprettes effektive systemer og prosesser for etterlevelse av gjeldende regelverk samt fange opp endringer i lover/forskrifter, bransjestandarder og interne retningslinjer og sørge for at disse blir implementert i banken. Avdelingen koordinerer den årlige lederbekreftelsen i henhold til Finanstilsynets forskrift om risikostyring og internkontroll og har ansvar for sentralt hendelsesregister. Avdelingen skal teste, vurdere og gi råd om internkontrollen samt delta i møter i styrets risikoutvalg.

Internrevisjon har ansvar for uavhengig overvåking av at risikostyringssystemene er effektive og fungerer som forutsatt. Internrevisjonen rapporterer til styret, har rett til å møte i styremøtene og avgir rapport om risikostyringen og internkontrollen minimum en gang per år. De gir videre råd til styret og ledelsen om bankens risikostyring, utforming og etterlevelse av kontroller samt etterlevelse av etablerte rutiner, prosedyrer og retningslinjer. Bankens internrevisor har i 2015 vært KPMG. Banken finner at KPMG har den nødvendige kompetanse innen de sentrale fag- og risikoområder som påvirker bankens drift. Bankens to datterselskap, AS Finansiering og Sparebanken Øst Boligkreditt AS, er også underlagt lovpålagt internrevisjon.

Bankens balansestyringskomité har jevnlig møter der status og tiltak med hensyn til likviditetssituasjonen drøftes. I BSK møter administrerende direktør, viseadministrerende direktør, daglig leder i Sparebanken Øst Boligkreditt AS og finanssjef.

Innenfor personmarkedet er det etablert sentrale kredittavdelinger som er de besluttede organene for kredittgivning til kunder i personmarkedet. De enkelte kredittavdelinger er lokalisert og organisert som egne enheter og behandler ulike markedskanaler. Alle avdelingene er organisert under direktør kreditt. Innenfor alle kredittavdelinger er det etablert individuelle fullmakter og fullmaktsmatriser som beskriver eksisterende fullmaktshierarki.

BM Kreditt er en sentral kredittavdeling og er det besluttede organ ved kredittgivning til mindre bedriftskunder som behandles via bankens kontornett. Avdelingen er organisert som en enhet og har ikke salgansvar. Medarbeiderne i avdelingen har egne individuelle fullmakter i henhold til vedtatt fullmaktsmatrise.

Kredittavdelingen fatter beslutninger om kreditt over en bestemt størrelse til kunder i bedriftsmarked og personmarked. Avdelingen består av 3 medarbeidere hvorav 2 har tittel som kredittsjef. Overgår kredittgivning fullmakt gitt kredittavdelingen, behandles sakene i kredittavdelingen og innstilles ovenfor et overordnet nivå i henhold til gjeldende fullmaktsmatriser. Beslutninger på mindre engasjementer gjøres i henhold til vedtatte rammer og personlige fullmakter i bedriftsmarkedsavdelingen.

Risikokomiteén har til formål å vurdere risikoeksponering og risikorapportering. Komiteén skal gjøre vurderinger av kapitalbehovet. Komiteéns medlemmer er kredittsjef BM, avdelingsbanksjef PM Kreditt, finanssjef, avdelingsjef innfordring, IT-sjef og kontrollere. Komiteéns konklusjoner og merknader protokollføres. Protokollførte merknader, samt en erklæring om at risikorapporten er gjennomgått og viser riktige eksponeringer, følger med som et vedlegg til risikorapporten. Rapporten går til styret hvert kvartal.

Regnskapsavdelingen har ansvar for finansiell rapportering, intern økonomistyring, skatt og avgift.

Det er opprettet en egen operativ stilling som anti hvitvaskansvarlig. Stillingen innebærer en oppfølging av etterlevelsen av regelverket og en kontroll av alle kundeopprettelser.

Flere uavhengige organer foretar selvstendige evalueringer av bankens profil, oppfølging og organisering med hensyn til håndtering av finansiell og operasjonell risiko. Dette omfatter kontrollkomiteén (frem til 05.01.16), internrevisor, eksternrevisor og Moody's Investor Service. Mer detaljert informasjon om styring og kontroll av den enkelte type risiko er angitt i de påfølgende kapitler.

5.2 *Prosess for vurdering av risikoeksponering og kapitalbehov*

Prinsippdokument for totalkapitalvurdering (ICAAP) i Sparebanken Øst har nedfelt at rapportering av risiko og kapitalbehov skal benyttes i styringen av bankens risikoeksponering. Bankens vurdering av risikoeksponering og kapitalbehov gjennomføres på årlig basis på konsernnivå. Bankens ICAAP-rapportering er en del av beslutningsgrunnlaget for strategiske valg.

Ledere med ansvar for å styre risiko i alle deler av virksomheten involveres ved rapportering av risiko og kapitalbehov til styret og administrasjonen. Årlig kvalitetssikres ICAAP-prosessen og beregningene av bankens internrevisor.

Følgende risikoer gjennomgås og vurderes:

- Kreditt og motpartsrisiko
- Markedsrisiko, herunder rente- og valutarisiko.
- Likviditetsrisiko
- Operasjonell risiko
- Eierrisiko
- Renommé risiko
- Politisk og regulatorisk risiko
- Strategisk risiko
- Systemrisiko
- Risiko knyttet til uforsvarlig gjeldsoppbygging

Banken har på plass en kapitalplan som viser bankens målsettinger for minimumskapital, hvordan denne ønskes sammensatt av ulike typer ansvarlig kapital og planer for å opprettholde soliditeten over tid.

6. KREDITTRISIKO

6.1 Styring og kontroll av kredittrisiko

Kredittrisiko regnes som risiko for tap ved at kunder og andre motparter ikke møter sine forpliktelser om tilbakebetaling og at eventuell sikkerhetsstillelse ikke dekker bankens tilgodehavende.

Måling og oppfølging av kredittrisiko ovenfor kunder gjøres via risikoklassifisering av kundeengasjementene. Risikoklassifiseringen av kunder er en integrert del av kredittprosessen ved etablering av et låneforhold. Det er i tillegg etablert rutiner som beskriver løpende oppdatering av risikoklassifiseringen innenfor ulike kundegrupper.

Bankens kredittstrategi beskriver det overordnede knyttet til bankens kredittgivning innenfor privat- og bedriftsmarkedet. I det daglige er kredittstrategien operasjonalisert gjennom kreditt håndbøker, instruksjoner, rammer og fullmakter. Alle avdelinger som jobber med kredittgivning er pålagt ansvaret for å gjennomføre bankens vedtatte kredittpolitikk.

Innenfor privatmarkedet er det etablert sentrale kredittavdelinger som har fullmakter til å innvilge lån med sikkerhet.

Innenfor bedriftsmarkedet er det etablert en egen kredittavdeling som fatter beslutninger på engasjementer over bestemte engasjementsstørrelse avhengig av engasjementenes risikoklasse. Innenfor kredittavdelingen fattes beslutningene individuelt eller i fellesskap, i henhold til gjeldende fullmaktsmatriser. Overgår kredittgivning kredittavdelingens fullmakter fremlegges kredittsakene for høyere beslutningsinstanser, enten administrativt eller ovenfor bankens styre. Mindre engasjementer besluttes i henhold til vedtatte rammer og personlige fullmakter i bedriftsmarkedsavdelingen. Utviklingen i kredittrisikoen knyttet til bankens utlån overvåkes løpende med rammekontroll, periodiske analyser og rapporter, samt ved bruk av stikkprøver ned på kundenivå.

Plassering i rentebærende verdipapirer for likviditetsformål gjøres i henhold til Finansstrategien som er vedtatt av styret. Vedtatt strategi, samt investeringspolicy, konkretiserer risikotoleranse, allokering til aktivaklasser, rammer og fullmakter. Kredittap skal være tilnærmet lik null. Videre skal en vesentlig del av porteføljen være egnet som sikkerhet for låneadgang i Norges Bank. Ved plassering av midler i sertifikater og obligasjoner vurderes risiko ut fra papirenes likviditet, utsteders rating og andre motpartsspesifikke forhold. Rentebærende verdipapirer regnskapsføres til markedsverdi slik at endringer i risiko løpende reflekteres i regnskapet.

Oppgjørsrisiko er en form for kredittrisiko. Dersom kontraktmotpart ikke oppfyller sine forpliktelser kan oppgjør, i form av kontanter eller verdipapirer, risikeres tapt. Banken søker å unngå slik risiko ved at kontrakter kun inngås med solide og om mulig ratede motparter, samt ved å benytte velrenommerte clearing-systemer.

6.2 Samlet engasjementsbeløp

Bankens samlede engasjementsbeløp etter fradrag for nedskrivninger utgjør:

Tall i mill.

	Utlån og trukne kreditter	Ubenyttede bevilgninger	Garantier	Sum
Beløp pr 31.12.15	27.883	1.587	144	29.614
Gjennomsnittlig beløp for 2015	28.235	1.594	155	29.984

Fordeling av engasjement på sektor og næring (konsern) 31.12.15 kunder:

	Brutto utlån	Garantier	Potensiell eksponering trekkfasiliteter
Lønnstagere	24.049,8	2,4	1.258,9
Jordbruk, skogbruk, fiske	130,2	0,6	18,1
Industri, bergverk, kraft, vann	93,1	12,2	19,3
Bygg, anlegg	587,9	50,7	145,2
Varehandel, hotell og rest.	284,4	26,5	48,9
Transport, kommunikasjon	56,5	9,3	4,9
Forr.m/finans. tjenesteyting	87,3	2,0	9,8
Tj.yt. næringer ellers	532,7	5,8	19,4
Oms. og drift av fast eiendom	2.248,7	34,2	60,9
Utlandet	29,6	0,0	1,4
Gruppenedskr. næring	0,0	0,0	0,0
Totalt	28.100,2	143,7	1.586,8

Geografisk fordeling (konsern) 31.12.15 kunder:

	Brutto utlån	Garantier
Drammen	4.168,1	25,6
Nedre Eiker	2.335,7	21,7
Øvre Eiker	1.894,4	17,4
Buskerud for øvrig	2.211,6	8,2
Oslo	5.543,4	23,6
Akershus	5.384,9	34,9
Vestfold	2.358,8	12,2
Østfold	1.317,9	0,1
Resten av landet	2.855,8	0,0
Utlandet	29,6	0,0
Totalt	28.100,2	143,7

Gjenværende kontraktmessig løpetid pr. 31.12.15 – konsern:

	Inntil 1 mnd	Fra 1-3 mnd	Fra 3 mnd til 1 år	Fra 1-5 år	Over 5 år	Uten løpetid	Totalt
Eiendeler							
Kontanter og fordringer på sentralbanker	NOK VAL					377,1 0,9	377,1 0,9
Netto utlån til kredittinstitusjoner	NOK					8,1	8,1
Netto utlån til kunder	NOK	32,0	85,3	1.193,5	4.717,3	21.908,5	27.936,1
Sertifikater og obligasjoner	NOK VAL	275,0 109,6	230,0	377,0	3.197,6	500,0 48,1	4.579,6 157,7
Finansielle derivater	NOK		47,3	151,5	204,2		403,0
Opptjente ikke forfalte renter	NOK VAL	56,0 0,3	25,3	71,2			152,5 0,4
Øvrige aktivaposter	NOK		32,8			475,8	508,6
Totale innbetalinger		472,9	340,6	1.721,9	8.066,4	22.660,3	861,9
							34.124,0

6.3 Mislighold og verdifall

For regnskapsformål defineres misligholdte engasjementer som engasjementer hvor det foreligger restanser på mer enn 90 dager.

Utlån nedskrives for kredittap på individuell basis dersom det foreligger objektive bevis på at slikt kredittap har inntruffet. Objektive bevis anses å foreligge ved vesentlige finansielle problemer hos debitor, betalingsmislighold eller andre vesentlige kontraktsbrudd, innvilget utsettelse av betaling eller ny kreditt til betaling av termin, avtalte endringer i rentesatsen eller i andre avtalevilkår som følge av problemer hos debitor, gjeldsforhandling hos debitor, annen finansiell restrukturering eller konkursbehandling.

Estimering av eventuelt kredittap skjer på basis av størrelsen på forventede fremtidige kontantstrømmer fra salg av panteobjekter og lignende, når kontantstrømmene forventes innbetalt samt diskonteringsrentens størrelse. Tapets størrelse er en direkte funksjon av forskjellen mellom balanseført verdi og nåverdien av neddiskonterte fremtidige kontantstrømmer, neddiskontert med lånets effektive rente.

Vurdering av behovet for nedskrivning på gruppen av utlån til privatpersoner skjer på basis av en tapsindikator som hensyntar ulike makroøkonomiske variabler som indikerer om banken er i en konjunktursituasjon som er bedre eller dårligere enn en normaltapssituasjon. Vurdering av behovet for nedskrivning på gruppen av utlån til bedrifter skjer på basis av endringer i risikoklassifisering av engasjementene. Dersom det i en regnskapsperiode skjer en netto negativ forflytning mellom risikoklasser, foretas det en nedskrivning på basis av bankens tapshistorikk for de aktuelle risikoklassene.

Brutto engasjementsbeløp og nedskrivninger for misligholdte og tapsutsatte engasjementer fordelt på sektor og næring – konsern:

	Misligholdte engasjement	Tapsutsatte engasjement	Individuelle nedskrivninger	Nedskrivninger på grupper av utlån*
Lønnstagere	128,0	1,8	60,4	4,9
Jordbruk, skogbruk, fiske	0,8	0,0	0,2	0,0
Industri, bergverk, kraft, vann	0,0	0,0	0,0	0,0
Bygg, anlegg	54,5	0,0	3,6	0,0
Varehandel, hotell og rest.	2,8	0,0	2,4	0,0
Transport, kommunikasjon	2,2	0,0	0,0	0,0
Forr.m/finans. tjenesteyting	2,8	0,0	0,1	0,0
Tj.yt. næringer ellers	8,1	0,0	0,2	0,0
Oms. og drift av fast eiendom	33,1	7,7	13,3	0,0
Utlandet	1,1	0,0	0,8	0,0
Gruppenedskr. næring	0,0	0,0	0,0	38,5
Totalt	233,4	9,5	81,0	43,4

Brutto engasjementsbeløp der det er foretatt nedskrivning, misligholdte engasjementer og tilhørende nedskrivninger er vist nedenfor fordelt på geografiske områder:

	Engasjementer med nedskrivning	Hvorav misligholdte engasjementer	Nedskrivninger
Drammen	2.395	2.255	1.444
Nedre Eiker	834	834	642
Øvre Eiker	5.658	5.658	2.711
Oslo	22.949	22.573	13.261
Akershus	24.256	24.256	17.866
Vestfold	87.004	84.327	6.632
Østfold	14.426	14.426	10.292
Buskerud for øvrig	24.097	24.097	6.000
Resten av landet	34.606	34.605	21.323
Utlandet	1.090	1.090	828
Sum	217.315	214.121	80.999

Tap på utlån og garantier fordelt på klasser – konsern pr. 31.12.15:

	PM	BM	AS Finansiering	Sum
Individuelle nedskrivninger				
Individuelle nedskrivninger pr. 01.01.	0,5	31,2	62,6	94,3
- Periodens konstaterte tap hvor det tidligere er foretatt individuelle nedskrivninger	0,0	8,6	3,9	12,5
+ Økte individuelle nedskrivninger i perioden	0,0	2,9	6,8	9,7
+ Nye individuelle nedskrivninger i perioden	0,0	3,2	6,5	9,7
- Tilbakeføring av individuelle nedskrivninger i perioden	0,1	9,4	10,7	20,2
= Individuelle nedskrivninger pr. 31.12. *	0,4	19,3	61,3	81,0
Nedskrivninger på grupper av utlån				
Nedskrivninger på grupper av utlån pr. 01.01.	1,6	38,5	3,3	43,4
+/- Periodens endring i nedskrivninger på grupper av utlån	0,0	0,0	0,0	0,0
= Nedskrivninger på grupper av utlån pr. 31.12.	1,6	38,5	3,3	43,4
Periodens tapskostnader				
Periodens endring i individuelle nedskrivninger	-0,1	-11,9	-1,3	-13,3
+/- Periodens endring i nedskrivninger på grupper av utlån	0,0	0,0	0,0	0,0
+ Periodens konstaterte tap hvor det tidligere er foretatt individuelle nedskrivninger	0,0	16,0	3,9	19,9
+ Periodens konstaterte tap hvor det tidligere ikke er foretatt individuelle nedskrivninger	0,3	0,2	13,0	13,5
- Periodens inngang på tidligere konstaterte tap	0,2	4,5	4,8	9,5
+/- Periodens amortiseringskost nedskrivninger	-0,2	7,7	0,0	7,5
= Tap på utlån og garantier	-0,2	7,5	10,8	18,1

6.4 Bruk av ratingbyråer

I henhold til kapitalkravsforskriften § 5-6 benyttes rating fra godkjente ratingbyrå ved fastsettelse av risikovekt der en slik rating foreligger. Hvilke ratingbyråer som er godkjente følger av kapitalkravsforskriften § 7-1.

Ekstern rating fra Moody's, Standard & Poor og Fitch benyttes der dette finnes for stater og sentralbanker, institusjoner, foretak og Obligasjoner med Fortrinnsrett.

	Moody's	S & P	Fitch
Stater og sentralbanker	X	X	X
Institusjoner	X	X	X
Foretak	X	X	X
Obligasjoner med Fortrinnsrett	X	X	X

6.5 Bruk av sikkerheter

Ved fastsettelse av vekten av engasjementene i forbindelse med beregningen av kapitalkravet er følgende hovedtyper av pant benyttet:

- pant i innskudd,
- pant i bolig- og fritidseiendom

Videre er følgende typer av garantister benyttet i forbindelse med beregningen av kapitalkravet:

- banker og andre kredittinstitusjoner

Garantiene er til dels avgitt av Garantiinstituttet for Eksportkreditt (GIEK) og delvis av en større skandinavisk finansinstitusjon.

6.5.1 Samlet engasjementsbeløp som er sikret med garantier

Tall i 1.000.

	Samlet engasjement	Andel som er sikret med garantier
<i>Institusjoner</i>	242.000	142.000
<i>Foretak</i>	0	0
Sum	242.000	142.000

6.5.2 Samlet engasjementsbeløp som er sikret med pant

Tabellen viser samlet engasjementsbeløp og andel sikret med pant, der pantet sikrer kapitallettelser i minimumskravet.

Tall i 1.000.

	Samlet engasjement	Andel som er sikret med pant
<i>Stater og sentralbanker</i>	0	0 %
<i>Lokale og regionale myndigheter</i>	0	0 %
<i>Offentlig eide foretak</i>	0	0 %
<i>Institusjoner</i>	0	0 %
<i>Foretak</i>	0	0 %
<i>Massemarkedsengasjement</i>	0	0 %
<i>Pantesikkerhet i bolig- og fritidseiendom</i>	24.815.735	93 %
<i>Pantesikkerhet i næringseiendom</i>	0	0 %
<i>Forfalte engasjement</i>	0	0 %
<i>Øvrige engasjement</i>	0	0 %
Sum	24.815.735	93 %

6.5.3 Rutiner og retningslinjer for motregning av eksponeringer i og utenfor balansen

Konsernets motregningsadgang følger alminnelige regler i norsk lov. Mot finansielle institusjoner er det inngått standardiserte og hovedsakelig bilaterale ISDA-avtaler som gir partene motregningsrett ved et eventuelt mislighold. Det er i tillegg inngått tilleggsavtaler om sikkerhetsstillelse (CSA). Det er ikke foretatt motregning i balanseført beløp i henhold til opplysningskravet om motregning.

I morbanken foreligger det ingen avtaler om motregningsrett ved eventuelt mislighold eller inngåtte CSA-avtaler.

	Brutto beløp	Motregnet	Balanseført beløp	Beløp som er gjenstand for nettooppgjør	Beløp etter mulig nettooppgjør
Finansielle derivater eiendeler	212,2	0,0	212,2	0,0	212,2
Finansielle derivater gjeld	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

6.5.4 Rutiner og retningslinjer for verdivurdering av sikkerheter

Der et engasjement er sikret med pant i fast eiendom er eiendomsverdien basert på en antatt markedsverdi på tidspunktet for siste vurdering av engasjementet. Antatt markedsverdi har sin bakgrunn i kjente omsetningsverdier, takster eller andre typer verdivurderinger. Innenfor bedriftsmarkedet vil objektenes kontantstrøm være retningsgivende for den vurderte markedsverdien. For alle andre typer sikkerheter inkl. driftsavhengige sikkerheter gjøres det konservative anslag knyttet til antatte markedsverdier. Prinsipper for verdivurderinger av alle de underliggende pantobjektene er beskrevet i bankens retningslinjer.

6.5.5 Rutiner og retningslinjer for styring av potensiell konsentrasjonsrisiko

Banken har utarbeidet rammer, måltall og retningslinjer for oppfølging av den til enhver tid løpende utlånsportefølje. Løpende rammer, måltall og retningslinjer er beskrevet i bankens kredittstrategidokument.

Innenfor privatmarkedet er det etablert måltall knyttet til porteføljens risikosammensetning, samt at det foreligger beskrivelser knyttet til inntak av nye kunder.

På bedriftsmarkedet er det etablerte rammer og måltall knyttet til størrelseskonsentrasjon og måltall knyttet til bransjekonsentrasjon, risikosammensetning og krav til inntak av nye og nyetablerte bedriftskunder. Videre er det etablert rammer og måltall for enkelte typer kundegrupperinger.

Oppfølging av rammer og måltall skjer på kvartalsvis basis gjennom en utarbeidet risikorapport som behandles både administrativt og i bankens styre.

7. MOTPARTSRISIKO

7.1 Styring og kontroll av motpartsrisiko

Motpartsrisiko ved derivater og poster utenom balansen er også en form for kredittrisiko ved at inngåtte kontrakter kan gi tap dersom motpart går konkurs eller ikke er i stand til å gjøre opp sine betalingsforpliktelser. Slike kontrakter inngås kun med finansinstitusjoner ratet A- eller bedre av et kredittvurderingsbyrå, og som er kjent av banken.

7.2 Derivater - engasjementsbeløp og virkelige verdier

Tall i 1.000.

	Engasjements- beløp	Brutto virkelig verdi (før motregning og sikkerheter)	Netto virkelig verdi (etter motregning og sikkerheter)
Derivater i bankporteføljen	550.144	434.859	434.859
Sum	550.144	434.859	434.859

7.3 Kredittderivater

7.3.1 Spesifikasjon av kredittderivater – nominell verdi

Tall i 1.000.

	Kjøpt beskyttelse	Solgt beskyttelse
Syntetisk verdipapirisering	0	242.000
Sum kredittderivater holdt for egne eksponeringer	0	242.000
Sum kredittderivater på vegne av andre	0	0
Sum	0	242.000

Banken har inngått en avtale med Eksportfinans ASA som innebærer overføring av kredittrisiko fra Eksportfinans ASA til Sparebanken Øst. Kredittrisikoen som overføres er knyttet til en portefølje av obligasjoner og sertifikater i Eksportfinans ASA.

Deler av beløpet i kredittderivatet er igjen garantert av en annen finansinstitusjon. Se avsnitt 6.5 om bruk av sikkerheter.

7.4 Rutiner og retningslinjer for sikkerhetsstillelse

Ved all derivathandel med kunder stilles det krav om sikkerhet. Derivathandel med kunder er begrenset til kun å omfatte kjøp og salg av valuta på termin og rentebytteavtaler.

Hovedregelen er at det skal stilles sikkerhet for 8-10 % av terminbeløpet i valuta. For terminkontrakter ut over ett år skal det stilles i minimum 2 % i tillegg. For enkelte valutaer beregnes ytterligere risikotillegg.

8. MARKEDSRISIKO

8.1 Styring og kontroll av markedsrisiko

Markedsrisiko er risiko for tap i markedsverdi på finansielle eiendeler og forpliktelser i bankens balanse, eller via en negativ effekt på inntjening eller egenkapital, ved endring i finansielle markedspriser.

Sparebanken Øst er eksponert for markedsrisiko primært gjennom endringer i rentenivået (renterisiko), gjennom endringer i markedspris på finansielle instrumenter herunder endringer i margin på rentebærende verdipapirer (kredittspreadsrisiko), valutakurser (valutarisiko) og ved endringer i aksjepriser (aksjerisiko).

Markedsrisiko styres gjennom rammer for maksimal eksponering mot ulike aktivaklasser, renterisiko, valutarisiko og lignende.

8.1.1 Renterisiko

Ved endring i markedsrenten kan ikke Sparebanken Øst umiddelbart gjennomføre renteendring for alle balanseposter siden disse har ulik rentebindingstid. En endring i markedsrenten vil da gi en økning eller reduksjon av nettorenten og balansepostenes virkelige verdi. Denne risikoen reduseres ved at eiendeler, forpliktelser og ulike derivater balanseres mot hverandre for å holde risikoen innenfor vedtatte rammer.

8.1.2 Kredittspreadsrisiko

Kredittspreadsrisiko er risiko for tap som skyldes at marginen (kredittspread) på rentebærende verdipapirer endres. Kredittspreadsrisiko i likviditetsporteføljen styres slik at tapet ved en gitt endring i kredittspread aldri skal overstige fastsatt ramme.

8.1.3 Valutarisiko

Valutarisiko er risiko for tap av verdier på grunn av endring i kursen på utenlandsk valuta. Slik risiko reduseres ved å balansere aktiva- og passivaposisjoner i balansen mot hverandre eller ved bruk av valutaderivater. For eiendeler der debitor har anledning til å tilbakebetale før endelig forfall benyttes rullerende swapper (ingen slike avtaler pr. 31.12.15). Der endelig forfall ikke skal fravikes, sikres posisjonene ved bruk av basisswapper.

Banken har en ramme som tillater åpen valutarisiko. Rammen er innenfor lovens krav som er maksimalt 30 % av ansvarlig kapital i total valutaeksponering, og maksimalt 15 % av ansvarlig kapital i en enkelt valuta.

Valuta	Økning i valutakurs %	Effekt på resultat før skatt	Effekt på egenkapital	Reduksjon i valutakurs %	Effekt på resultat før skatt	Effekt på egenkapital
EUR	+10	0,1	0,0	-10	-0,1	0,0
USD	+10	0,6	0,0	-10	-0,6	0,0
Sum		0,7	0,0		-0,7	0,0

8.1.4 Aksjerisiko

Banken har en beholdning av aksjer som i hovedsak er knyttet til strategiske formål. Dette gjør at aksjerisikoen er begrenset.

8.1.5 Risikoreduserende tiltak

Banken anvender garantier, derivater og finansielle sikringsforretninger for å redusere risikoeksponering som skyldes endringer i rentenivå, valutakurser og kredittrisiko. Det vises til beskrivelsen av hvert enkelt risikoområde.

8.2 Egenkapitalposisjoner utenfor handelsporteføljen

Konsernets beholdning av egenkapitalinstrumenter som ikke er klassifisert som holdt for omsetning ("trading"), er klassifisert som tilgjengelig for salg, og er vurdert til virkelig verdi med verdiendringer presentert som inntekter og kostnader i totalresultatet. Nedskrivning ved verdifall innregnes i "Netto verdiendringer og gevinst/tap på finansielle instrumenter" i den perioden det oppstår. Ved avhendelse blir akkumulert gevinst eller tap på det finansielle instrumentet som tidligere er regnskapsført i totalresultatet reversert, og gevinst eller tap blir innregnet i "Netto verdiendringer og gevinst/tap på finansielle instrumenter".

Konsernet foretar nedskrivning av egenkapitalinstrumenter i kategorien tilgjengelig for salg når det har vært en langvarig nedgang i virkelig verdi eller virkelig verdi er vesentlig lavere enn balanseført verdi. Banken vurderer det som vesentlig når verdifallet er mer enn 20 %, og at verdifallet er langvarig når det er lenger enn 6 måneder. Tap ved verdifall innregnet i resultatet, for denne kategorien, blir ikke reversert over resultatet.

Mottatt utbytte på egenkapitalinstrumenter innregnes i resultatet etter at konsernets rett til å motta betaling er fastsatt og inngår i "Utbytte og andre inntekter av verdipapirer med variabel avkastning".

Tall i 1.000

	Bokført verdi	Virkelig verdi
Investeringer med tanke på gevinst	32.853	32.853
Strategiske investeringer	445.260	445.260
Sum	478.113	478.113

	Bokført verdi	Virkelig verdi
Aksjer	31.686	31.686
Egenkapitalbevis	1.167	1.167
Sum børsnoteerte	32.853	32.853
Unoterte egenkapitalinstrumenter i diversifiserte porteføljer	15.017	15.017
Øvrige engasjementer	430.243	430.243
Sum	445.260	445.260

Samlet realisert gevinst på egenkapitalposisjoner i 2015	83
Samlet realisert tap på egenkapitalposisjoner i 2015	0
Samlet urealisert gevinst pr 31.12.2015	180.543
Herav inkludert i kjernekapitalen	180.543
Herav inkludert i tilleggskapitalen	0
Samlet urealisert tap pr 31.12.2015	0

8.3 Renterisiko utenfor handelsporteføljen

Følgende posisjoner er det knyttet renterisiko til:

Type posisjon	Beskrivelse
Utlån til og innskudd fra kunder med flytende rente	På grunn av lovbestemte varslingsfrister er det knyttet en viss renterisiko også til utlån til og innskudd fra kunder med flytende rente. Regelverket tilsier at renteøkning på utlån i forbrukerforhold må varsles med minst 6 ukers frist og rentenedsettelse på innskudd med minst 2 ukers frist.
Utlån til og innskudd fra kunder med fast rente	Rentevilkårene for utlån til og innskudd fra kunder med fast rente er bundet for en nærmere avtalt periode.
Plasseringer i sertifikater og obligasjoner	Sertifikater og obligasjoner har renteklausuler som gjør at rentevilkårene er bundet enten i hele lånets løpetid eller at regulering finner sted med fastsatte tidsintervaller.
Utlån til og innskudd fra kredittinstitusjoner	Utlån til og innskudd fra kredittinstitusjoner har renteklausuler som gjør at rentevilkårene er bundet enten i hele lånets løpetid eller at regulering finner sted med fastsatte tidsintervaller.
Sertifikat- og obligasjonslån, ansvarlig lån og fondsobligasjonslån	Sertifikat- og obligasjonslån, ansvarlig lån og fondsobligasjonslån har renteklausuler som gjør at rentevilkårene er bundet enten i hele lånets løpetid eller at regulering finner sted med fastsatte tidsintervaller.
Derivater (rentebytteavtaler, valutaterminer)	Rentebytteavtaler er avtaler om å bytte bort en forpliktelse til å betale en fast rente i en angitt tidsperiode mot å betale en flytende rente i samme periode eller motsatt. Valutaderivater inneholder implisitt en renterisiko på forskjellen i utviklingen i markedsrentene for de valutaslagene derivatet er relatert til.

Som følge av at rentevilkårene for de ulike posisjonene, som beskrevet ovenfor, er bundet i en kortere eller lengre tidsperiode oppstår det en gevinst eller et tap for banken når markedsrentene for de tilsvarende tidsperiodene endrer seg.

Innenfor bestemte tidsintervaller kan banken ha netto eiendels- eller gjeldseksponeering. Renterisiko måles ved å beregne effekten av parallelle skift i rentekurven på 1 og 2 prosentpoeng. En slik endring av rentekurven vil gi resultateffekt både gjennom endret nettorente og ved at verdien av balanseposter endrer seg. Renterisikoen måles hvert kvartal.

Tidspunkt frem til forventet renteendring pr. 31.12.15 – konsern:

		Inntil 1 mnd	Fra 1-3 mnd	Fra 3 mnd til 1 år	Fra 1-5 år	Over 5 år	Uten rentebinding	Totalt
Eiendeler								
Kontanter og fordringer på sentralbanker	NOK		359,5				17,5	377,0
	VAL						1,0	1,0
Netto utlån til kredittinstitusjoner	NOK			51,4	239,6	14,2	8,1	8,1
Netto utlån til kunder	NOK	3.899,3	23.730,5					27.935,0
Sertifikater og obligasjoner	NOK	1.082,6	2.825,7	125,7	490,2	50,3		4.574,5
	VAL	109,6				55,7		165,3
Finansielle derivater	NOK						403,0	403,0
Opptjente ikke forfalte renter	NOK						152,5	152,5
	VAL						0,4	0,4
Øvrige aktivaposter	NOK						465,0	465,0
	VAL						13,1	13,1
Totalt		5.091,5	26.915,7	177,1	729,8	120,2	1.060,6	34.094,9
Gjeld								
Gjeld til kredittinstitusjoner	NOK			150,0			0,1	150,1
Innskudd fra kunder	NOK	4.131,2	8.807,5	215,7				13.154,4
Finansielle derivater	NOK						34,7	34,7
	VAL						28,0	28,0
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	NOK	7.656,0	9.412,6					17.068,6
Ansvarlig lånekapital	NOK	550,0	148,8					698,8
Påløpte renter	NOK						151,6	151,6
Øvrig gjeld	NOK							0,0
Totalt		12.337,2	18.368,9	365,7	0,0	0,0	214,4	31.286,2
Netto renteeksponering på balansen		-7.245,7	8.546,8	-188,6	729,8	120,2	846,2	
Kontraktssum på finansielle derivater, hvor det ikke er anvendt sikringsbokføring, som påvirker rente- eksponeringen	NOK	285,1	457,5	-125,0	-552,6	-65,0		
	VAL		38,5			-38,5		
Netto eksponering		-6.960,6	9.042,8	-313,6	177,2	16,7	846,2	

Tabellen er basert på balanseførte verdier. Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer hvor sikringsbokføring anvendes inkluderer effekten av sikringsinstrumenter.

9. LIKVIDITETSRISIKO

Likviditetsrisiko er risiko for ikke å være i stand til å møte sine løpende forpliktelser etter hvert som de forfaller, eller eventuelt at refinansiering må skje til en høyere kostnad. Den overordnede strategien tilsier at Sparebanken Øst skal ha et konservativt forhold til likviditetsrisiko. Dette innebærer langsiktighet med proaktivitet i forhold til fremtidige likviditetsbehov, fordeling av innlån på et tilstrekkelig antall långivere og land, samt sikring av likviditetsbehov ved plassering i eiendeler med lav likviditets- og kredittrisiko. Risiko styres mot fastsatte rammer som styrer balansens sammensetning med hensyn til langsiktighet i finansieringen, likviditetsbuffer og diversifisering. Banken holder likviditetsreserver i form av kontanter og trekkrettighet i Norges Bank, og en obligasjonsportefølje bestående av likvide papirer med høy kredittkvalitet.

Sparebanken Øst søker til enhver tid å diversifisere sine kilder til finansiering for å bli mest mulig uavhengig av hendelser i det enkelte marked. I tillegg til innskudd fra kunder er det norske sertifikat- og obligasjonsmarkedet, herunder markedet for obligasjoner med fortrinnsrett den viktigste kilden til finansiering.

Innskudd er en viktig kilde til finansiering for bankene. Etter finanskrisen har vi sett økt konkurranse om innskuddene. Tilpasninger i produktutvalget for våre kunder har medført økt tilgang av innskudd. Topprente.no har i særlig grad bidratt til å stabilisere bankens innskuddsdekning. Topprente.no er et selvbetjeningskonsept som gir anledning til å gi kundene konkurransedyktige innskuddsvilkår. Pr. 31.12.15 utgjør innskudd fra kunder 47,0 % av konsernets netto utlån mot 46,7 % pr. 31.12.14.

I all hovedsak er det større institusjonelle investorer som investerer i bankenes gjeldsutstedelser. For å sikre likviditet i utstedelsene er det ønskelig at obligasjonslånene er av en viss størrelse. På den annen side er det ikke ønskelig med for store lån da dette vil øke refinansieringsrisikoen. I utgangspunktet er det ønskelig at de største obligasjonslånene er obligasjoner med fortrinnsrett.

Obligasjoner med fortrinnsrett gir investorene sikkerhet i form av fortrinnsrett til boliglån med lav risiko. Utstedelse av obligasjoner med fortrinnsrett sikrer derfor lavere innlånskostnader for bankene. Det vektlegges derfor å legge til rette for utstedelser av obligasjoner med fortrinnsrett.

En balansestyringskomité adresserer løpende markedshendelser og treffer tiltak knyttet til likviditetssituasjonen i tråd med den overliggende strategi. Det er også nedfelt en beredskapsplan for håndtering av likviditetskriser.

Langsiktig kapitalstyring

Langsiktig kapitalstyring i Sparebanken Øst er innrettet på å sikre god soliditet og tilstrekkelig likviditet for hele konsernet. God soliditet opprettholdes i første rekke ved å sørge for tilstrekkelige kapitalbuffer over minimumskravene til kapital. Banken tilpasser seg nye kapitaldekningsregler og følger utviklingen i markedets forventninger til kapital utover regulatoriske krav nøye. Beregninger viser at banken selv gjennom en langvarig negativ konjunkturutvikling vil opprettholde krav til kjernekapitaldekning og total kapitaldekning godt over de krav som er kjent i dag. Bankens vedtatte mål for ren kjernekapital er satt til 14,5 % fra og med 1. juli 2016. Dette kapitalnivået gir vekstevne, handlingsrom i forhold til regulatoriske krav, konkurransekraft i obligasjonsmarkedene og mulighet til å gi egenkapitalavkastning i tråd med vedtatt målsetting.

10. STYRING OG KONTROLL AV OPERASJONELL RISIKO

Operasjonell risiko defineres som risikoen for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser, rutiner eller systemer, menneskelige feil, kriminalitet eller eksterne hendelser.

Med risikostyring og internkontroll menes prosessen for å identifisere, analysere, håndtere og følge opp risikoene slik at samlet risikoeksponering er i samsvar med strategiske mål og sikre at gjeldende lover og forskrifter samt interne rutiner og retningslinjer etterleves.

Bankens operasjonelle risiko beregnes kvantitativt i kapitaldekningen etter basismetoden som er nærmere beskrevet i Kapitalkravsforskriften.

Styret har det overordnede ansvar for bankens risikostyring og internkontroll. Styret fastsetter årlig bankens strategi, overordnet og på avdelingsnivå. Styret fastsetter årlig bankens risikoprofil og policy for risikostyring og kontroll. Styret godkjenner retningslinjer for styring av operasjonell risiko.

Bankens ledergruppe i samarbeid med avdeling styring og kontroll gjennomfører årlig en vurdering av bankens forretningskritiske arbeidsområder (Nøkkelprosessgjennomgang) med risikovurderinger og tiltak. Vurderingene fremlegges for styret og kontrollkomité. Nøkkelprosessgjennomgangen danner grunnlaget for lederbekreftelsene og etterlevelseskontroller.

Det operative ansvaret for styring og kontroll av operasjonell risiko ligger hos den enkelte avdelingsleder. Avdelingsleder er ansvarlig for å følge opp kontrolltiltak i henhold til nøkkelprosessgjennomgangen. Avdelingsleder er ansvarlig for å identifisere og rapportere hendelser til avdeling styring og kontroll. Avdelingsleder avgir hvert halvår lederbekreftelser på overholdelse av internkontrollen.

Banken har etablert et hendelsesregister hvor faktiske og potensielle operasjonelle tapshendelser registreres.

Etterlevelse dokumenteres løpende i kvartalsvis rapport til ledelsen og styret. Den løpende oppfølging med eventuelle avvik og registrerte hendelser rapporteres kvartalsvis til ledelsen og styret. Det utarbeides halvårlig en lederbekreftelse om kvaliteten av internkontrollen for det enkelte forretningsområde. Det gjennomføres og rapporteres årlig en overordnet risikoanalyse av internkontrollen i banken.

11. STYRING OG KONTROLL AV ØVRIGE RISIKOER

11.1 Eierrisiko

Eierrisiko knyttet til bankens strategiske eierskap i andre selskaper styres og kontrolleres av bankens øverste ledelse. Det foreligger en egen eierstrategi for investeringer i datterselskaper vedtatt av styret i banken.

11.2 Renommérisiko

Renommérisiko styres indirekte gjennom evaluering av styring og kontroll knyttet til de ulike risikoområdene.

11.3 Politisk og regulatorisk risiko

Politisk risiko anses i praksis å være ikke eksisterende.

Regulatorisk risiko knytter seg til endringer i det legale rammeverket for banknæringen som påvirker bankens inntjening negativt. Ansvaret for oppfølging av endringer i rammeverket er tillagt avdeling styring & kontroll.

11.4 Strategisk risiko

Strategisk risiko er risikoen av de valgte forretningsstrategier. Styring av strategisk risiko følger indirekte gjennom evaluering av styring og kontroll knyttet til de øvrige risikoområdene.

11.5 Systemrisiko

Dette er risiko for konsekvenser av negative hendelser i det finansielle systemet som kan medføre problemer knyttet til funding, tap av likvide midler ved konkurs hos motpart, problemer knyttet til verdipapirisering ved store boligprisfall osv. Disse risikoene er hensyntatt under hhv. likviditetsrisiko, motpartsrisiko, restrisiko, m.fl.

11.6 Risiko ved overføring eller pantsettelse av aktiva

Dette er risiko knyttet til pantsatte og/eller deponerte aktiva. Høy grad av pantsetting av bankens eiendeler og redusert potensial for ytterligere pantsetting kan føre til svekket fleksibilitet i perioder med finansiell uro, noe som kan begrense tilgangen på usikret finansiering. Av samme grunn kan også risiko for usikrede kreditorer og innskytere øke. Sparebanken Øst vurderer løpende omfanget av pantsetting av eiendeler i tråd med både norske lovkrav og behovet for tilfredsstillende rating fra ratingselskapet. Det gjøres stresstester både i morbanken og boligkreditselskapet for effekten av boligprisfall. Banken vurderer at den har en forsvarlig grad av overførte og pantsatte boliglån. Dette gjelder både i forhold til refinansieringsrisiko i boligkreditselskapet og balansestruktur i morbanken. Overføringer av lån til Sparebanken Øst Boligkreditt AS er i tråd med bransjenorm, og andel OMF-finansiering av total ekstern finansiering har ligget på et stabilt nivå de siste par årene. Andel ikke pantsatte boliglån har økt de siste to årene. Tilgang på usikret finansiering oppleves som god, selv om prisene steg relativt mye i løpet av siste halvår 2015. Deponeringer i Norges Bank anses som risikofrie. Banken har p.t. ikke deponert aktiva som sikkerhet for derivatavtaler.